

edény jutott a múzeumba. Május 20-án a helyszínelés során kiderült, hogy korábban kettévágott sírokból kerültek elő a tárgyak.

A részben beépített területen fekvő temetőből először 1997-ben, istállóalap ásásakor találtak egy bronz lándzsacsúcsot, majd 1998-ban földbe mélyített tartályok elhelyezésekor kerültek elő kar- és lábpercek, valamint néhány edénytöredék. Állítólag már 1975 körül, útépitéskor is találtak sírokat.

Vácika: 2003. árpilis 29-én szőlőkapálás közben került elő egy szórvány 1553-as brandenburgi örgrófi ezüstpénz. Előlapja: JOHANNES (?) * D[EI] * G[RATIA] * MAR[CHIO] * BRAND[ENBURGIENSIS], hátlapja: IVSTVS EX FIDE VIVI 1553.

Vizes-dűlő (M6/M56 18. lh.): 2003. április 1-jén ismét bejártam a középkori egyházas falut, a nyomvonal-bejárásom tapasztaltaknál nagyobb területen találtam középkori leleteket.

Vörösmalmi-árok felső folyása: A Gyapáról Kanacsra vezető úttól É-ra, a Vörösmalmi-árok Ny-i oldalán, szántott területen folytattam terepbejárást 2003. március 24-én. Két, kis kiterjedésű őskori telepzet azonosítottam.

K. NÉMETH ANDRÁS

308. Panyola, Vásármező-domb

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) R, B, Sza, N

Telefonos bejelentésnek köszönhetően értesültek a Jósza András Múzeum régészei arról, hogy az 1926 óta ismert lelőhelyen földmunkák folynak. A helyszíni szemle során megállapítottuk, hogy a dombnak már mintegy kétharmadát elhordták a panyolai gátba. A leletmentést 2003. június 10.–július 11., illetve augusztus 25.–október 17. között végeztük.

A Vásármező-dombnak – a leletmentés megkezdése előtt – mind a nyugati, mind a keleti felét elhordták, a legmagasabb részén, közepén maradt meg egy mintegy 40 m széles terület. A földmunkát végzők szerint itt még csak igen keveset szedtek le a humuszból. Mivel ezután még mintegy 50–70 cm-nyi humuszt kellett leszednünk, az eredeti humuszvastagság 70–80 cm lehetett, ami elég meglepő tény annak fényében, hogy a domb tetején vagyunk.

A lelőhelyen több korszakban telepedtek meg. A legkorábbi telepnyomok a *kora rézkori* tiszapolgári kultúra idejéből származnak. Említésre méltó tény, hogy Korek József 1960-as évekből jelentéseiben szereplő neolitikus korszaknak semmi nyomát nem találtuk az általunk vizsgált területen. A kora rézkor után következett a hunyadihalmai csoport népének települése, amelyik az egyik legintenzívebb volt. Ezután a *késő rézkori* badeni, a *kora bronzkori* Nyírség-kultúra, majd a *középső-késő bronzkori* felsőszőcsi népesség következett. Egy szétszórt falu nyomait találtuk az idősámításunk kezdete-első évszázadai közötti időszakból. Utoljára a *népvándorlás kor* végén lakták a Vásármező-dombot.

Az ásatáson többnyire gödröket tártunk föl. Földbe mélyített lakóépületet csak az utolsó korszakból találtunk. Cölöplyuk is kevés volt, de ezt magyarázhatja a terület kopása is. Említésre méltóak még a beregsurányi és csengersimai ásatásokról már ismert szögletes, átégett falú objektumok, amelyek rendeltetését nem ismerjük, a fenti két lelőhelyen a 2–3. századi telephez tartoztak.

Sírok is előkerültek: hat tiszapolgári sír, egy bodrogkeresztúri(?) sír, egy hamvasztásos kora bronzkori sír, egy hamvasztásos császárkori sír?, illetve három melléklet nélküli, nyújtott helyzetű csontvázat tartalmazó temetkezés. Ez utóbbiak közül egy közelítőleg É–D-i, egy Ny–K-i, egy pedig K–Ny-i tájolású volt. A sírok a mai felszínhez közelebb feküdtek, emiatt a gépi földmunka mindegyiket többé-kevésbé megbolygatta.

A rézkori sírok tájolását nehéz volt megállapítani, mivel az agyagtalaj szinte teljesen elpusztította a csontvázakat. Mindenesetre közelítőleg K–Ny-i tengelyűek voltak. Gazdag edénymelléklettel és néhány obszidián- vagy kovapengével látták el a halottakat. Két női sírban rézspirálkarpercek(ek) ékítették a halottat.

A kora bronzkori sír szórt hamvas rítusú volt. Egy díszített edényének párhuzamát nem ismerjük.

Szintén szórt hamvas rítusú lehetett a császárkori temetkezés. A gép találta meg egy kis korongolt tálka töredékeit, illetve még néhány cserepet. A néhány szem hamv alapján feltételezzük, hogy sírról lehetett szó.

A lelőhely több szempontból is jelentős. Egy rosszul ismert és kutatott területen (Szatmár) dolgozhattunk; összefüggő településrészleteket tártunk föl több korszakból; s végül egy sajátos természeti környezet, egy három folyó (Tisza, Szamos, Túr) által rendszeresen elöntött terület települési viszonyait vizsgálhattuk.

A leletmentésen részt vett Bocz Péter ásatási technikus és Mester Andrea gyűjteménykezelő. A feltárást konzultációs céllal meglátogatta dr. Patay Pál.

ALMÁSSY KATALIN – ISTVÁNOVITS ESZTER

309. Pákozdi, Pákozdvár

(Fejér megye) B

A pákozdvári bronzkori erődített telepzet Marosi Arnold 1930-ban ismertette, az ott végzett ásatásának eredményeivel együtt. A háromrészes várról vázlatos rajzot is közölt.¹⁹ 1952-ben Nováki Gyula ismertette a várat Marosi Arnold említett közleményei alapján.²⁰ Újabb kutatás, vagy ásatás nem történt ezen a lelőhelyen.

A vár Pákozdi határának ÉK-i szélére esik. Pákozdi központjától, a templomtól ÉK-re 4,7 km-re, Sukoró re-

19 MAROSI A.: A pákozdvári őstelep. ArchÉrt 1930, 53–73., 280–281.; MAROSI A.: A pákozdvári leletek. Székesfehérvári Szemle 1932, 47–48.

20 NOVÁKI GY.: Fejér megye őskori földvárjai. ArchÉrt 1952, 3–19.

formátus templomától ÉNy-ra 2,5 km-re van, a Velencei-hegység központi részének Ny-i szélén, az Angelika-forrástól Ny-ra, légtávolságban 500 m-re. A forrástól piros kockával jelzett turistaút vezet a vár K-i, külső sánca mellé. A vár területére nem vezet be jelzett út. A vár DK-i, D-i széle alatt húzódik az Angelika-forrástól kiinduló mély Bodza-völgy.

2003. március hónapban a terepmunka összesen 5 napot vett igénybe. A várat felmértük, a vár területét áttekinthetetlen, sűrű, tüskés-bozótos erdő fedte, ami megnehezítette, lassította benne a haladást. Néhány kisebb részletébe az áthatolhatatlan és áttekinthetetlen bokros erdő miatt nem lehetett bemenni, ennek ellenére a sánccokat és az őskori telep szélét jelentő hegyperemeket valamennyi helyen, a belső területeknek pedig legnagyobb részét sikerült felmérni.

A vár három, sorban egymás melletti, jól elkülönülő részre oszlik. Mindháromnak különböző az alakja, a természeti adottságokhoz igazodva. A DNy-i, Ny-i oldalon mindháromat a hosszan lefutó meredek hegyoldal védte, ezeken az oldalakon mesterséges erődítésnek nincs nyoma a felszínen. A belső terület mindháromnál DNy irányába enyhén lejt. A terület D-i végében van a legbelső várrész. DNy irányába lejtő, kiugró széles hegynyúlvány, vége felé kiszélesedik. Három oldalról meredek hegyoldal határolja, K felől a Bodza-völgy, ÉNy felől mély, természetes völgy húzódik fel az É-i vége alá. A természetes hegyperem körbefut, csak az É-i végét védtek magas sánccal. A sánc hossza 55, belső magassága 1–1,5 m. Ezt a sánccot vágta át Marosi Arnold, a kutatóárok ma is nyitva áll. E várrész hossza 135, legnagyobb szélessége 120 m.

A következő, középső várrész az előzőtől ÉNy-ra fekszik, a kettőt a már említett mély, természetes eredetű, 55–70 m felső szélességű völgy választja el. Ez a várrész egy DNy felől emelkedő rövid mellékvölgyhöz igazodva aránylag keskeny, hosszúkás alakú. ÉNy-i oldalán sánc fut végig, amely a K-i oldalon lekanyarodik a belső vár sánca alá. A sánc magassága a legmagasabb részen 2 m körüli, külső árok csak a K-i oldalon van. A K-i oldalon egy nagy gödör mélyed a sánca alá. E középső várrész hossza 190, legnagyobb szélessége 55 m.

A harmadik, legnagyobb várrész É-ra, ÉNy-ra csatlakozik az előzőhöz. D és DK felől külön védvonal nincs, itt a középső várrész sánca zárja le, Ny felől pedig az erősen hullámzó vonalú, természetes hegyperem határolja. É-i és K-i oldalát azonban a fennsík felől hosszan elnyúló sánc védi. A sánc magassága a belső oldalon 1–1,5 m, a külső oldalon 2–2,5 m, előtte széles árok kíséri. A sánc az ÉNy-i oldalon fokozatosan átmegy mesterségesen levágott perembe, majd a meredek hegyoldal fölé érve megszűnik. E várrész hossza 260, legnagyobb szélessége 185 m.

A várrészek alapterületét a sánccok és hegyperemek által behatárolt részek jelentik, a középső nagy völgy és a sánccok külső árka nélkül:

Legbelső várrész	=	1,07 ha
Középső várrész	=	0,81 ha
Külső nagy várrész	=	2,44 ha
Összesen		4,32 ha

TEREI GYÖRGY – NOVÁKI GYULA

310. Páli, dombok

(Győr-Moson-Sopron megye) U, R, B, Ró, Kö

2003. április 3., 13., 16., 18., 26., 28-án régészeti hatástanulmány elkészítése érdekében helyszíni szemlét tartottunk a leendő bányatelek területén.

1. *domb*: Bejártuk a működő bányához csatlakozó területeket. A dombnak a meglévő bányagödör és a visszahumuszolt 0104/18 hrsz. rekultivált része mellett a tervezett bányatelek területén 50 m szélességben észleltünk régészeti jelenségeket, a lelőhely KDK felé további 180 m hosszan volt követhető, közben mintegy 100 m-re szélesedett ki. Jellemző felszíni leletanyag: neolitik kerámia és kova magkő, rézkori–bronzkori kerámia, római kori házikerámia. A telekrész régészeti erősen fedett. A lelőhely teljes hossza e szerint 500 m. A jelenlegi bányagödör szélén, különösen a lehumuszolt, de időközben elhanyagolt részen mindenütt észleltük az őskori település maradványait.

Bányatelek É-i része: A bányatelek É-i részének közepe táján, a bányatelek széle mentén a dűlőúttól 250–400 m között, mintegy 150 m szélességben igen szórva nyosan észleltünk régészeti korokból származó edénytöredékeket. Egy őskori, római kori és talán egy középkori töredék határozható meg, feltűnő azonban két kovapengedarab jelenléte.

A terület kiterjedését, összefüggéseit csak szondázással lehetne megállapítani.

2. *domb*: A jelenleg működő bánya dombjától K felé 120 m leletmentes, mélyebben fekvő sáv után emelkedik a térképünkön 2. számmal jelölt domb. A szemle során csak a leendő bányatelek területére eső részt vizsgáltuk, hossza itt 400 m, átlagos szélessége 110 m a lelőhely ennél D-i irányban jóval nagyobb kiterjedésű. Középen majdnem összeér a 3. dombbal. A felszínen észlelhető leletanyag: őskori (bronzkori, esetleg neolitik-rézkori) és igen nagyszámú római kori edénytöredék. A terület régészeti erősen fedett.

3. *domb*: A leendő bányatelek É-i határa mentén, a 2. dombtól É-ra elnyúló félkör alakban nyúlik be a telekbe a térképünkön 3. számmal jelzett domb. Hossza a telekhatár mentén 250 m, szélessége középen 130 m.

Területén kevés őskori, római kori és kora középkori edénytöredéket észleltünk. Morfológiája (szép szabályos domb) és topográfiai helyzete (a két Rába parti, intenzíven lakott domb mögött) okán is védendő lelőhelyként kell kezelni, feltehetően az őskori és római kori telepekhez tartozó temetőket rejti.

Munkatársak: Szőnyi Eszter régész, Ritly Jenő gyűjteménykezelő.

TOMKA PÉTER